

پرواز آینده ساز

اما فراموش شده

دکتر مرتضی فاضل

در انتخاب رشته و هدایت تحصیلی مؤلفه های زیادی نظیر علاقه، استعداد، توانمندی تحصیلی مرتبط با رشته، نظرات گوناگون والدین، دانش آموز، معلم و مشاور، تیپ شخصیتی فرد، توانایی های جسمی و فنی، ویژگی های شغلی مرتبط با رشته تحصیلی، تحصیلات دانشگاهی، حقوق و مزایای مالی، وضعیت اجتماعی و فرهنگی، بازار و آینده شغلی، نیازها، آرزوها، هدف ها و ارزش ها تأثیر گذارند و لازم است توسط دانش آموزان، والدینشان و مشاوران مدرسه مورد توجه قرار گیرند.

در میان مؤلفه های مذکور، عامل «ارزش ها» جایگاه ویژه و ممتازی دارد که کمتر به آن توجه شده است. ارزش ها به دلیل اینکه زیربنای زندگی فردی و حرفه ای افراد را می سازند، نمودی از خود حقیقی انسان ها هستند. آن ها گفت و گوهایی ذهنی هستند که به فرد می گویند به چه چیزهایی بها بدهد و چطور زمانش را اولویت بندی کند. ارزش های اساسی به عنوان معیاری برای تعیین رضایت مندی فرد از زندگی و میزان معنادار بودنش به کار می روند و در مجموع هویت فرد را تعیین می کنند. اما کمترین توجه را به خود اختصاص داده اند.

خودت را دریاب رفیق

● اگر شما بتوانید خویشتن واقعی خود، احساسات، هیجانات، توانمندی های جسمی، بدنی، شناختی و رفتاری، نقاط قوت و ضعف و محدودیت ها، علاقه ها، رغبت ها، شخصیت، نگرش و بینش، و ... خویشتن را بشناسید، بهتر می توانید انتخاب کنید و برای تعیین مسیر تحصیلی و شغلی خویش بهتر تصمیم بگیرید.

ارزش ها یکی از مهم ترین مؤلفه های خودشناسی هستند که روی بقیه ویژگی ها تأثیر می گذارند و به آن ها جهت می دهند. وقتی که ارزش ها در وجودتان به وضوح رسیده باشد و به خوبی از ارزش هایتان آگاه باشید، یعنی خودشناسی عمیقی نسبت به خویشتن دارید. شما در مسیر و جاده ارزش ها حرکت می کنید و تحت تأثیر امواج و ارزش های کاذب جامعه و دیگران قرار نمی گیرید. متأسفانه ارزش ها گاه کاملاً آشکارند و حتی خود شما نیز از آن ها آگاهی ندارید.

هنوز بین رشته هادو دلم

● ممکن است شما علاقه شدیدی به رشته ای داشته باشید که با توانمندی ها یا نوع شخصیت شما متناسب نیست. گاهی علاقه ها و استعداد های فرد متنوع اند. مثلاً دانش آموزی با معدل ۲۰ مدعی است به همه رشته های درسی علاقه دارد و یا در چند زمینه دارای علاقه، توانایی و رغبت است.

در اینجا تعارض بین دو یا چند گزینه نیست، بلکه او نمی تواند در خویش با مؤلفه های گوناگون انتخاب رشته انطباق و هماهنگی ایجاد کند.

از آنجا که ارزش ها مهم ترین مؤلفه های وجودی انسان ها هستند، لذا می توانند به عنوان قطب نما بین این مؤلفه های گوناگون ارتباط و انسجام برقرار کنند. به عبارت بهتر، ارزش ها مسیر و جهت واقعی حرکت شما را مشخص می کنند. در این صورت شما می توانید به عرصه های مطابق و متناسب با این جهت توجه کنید، خود را از سردرگمی و درگیری شدید فکری رهایی بخشید و توانایی انتخاب را برای خود فراهم کنید.

با حواس جمع انتخاب کن

● یکی از عرصه های تأثیرگذاری ارزش ها، کاهش خطاهای انتخاب رشته تحصیلیتان است:

۱. انتخاب زود هنگام یا کودکانه؛
۲. انتخاب های تخیلی و احساسی؛
۳. انتخاب نقطه ای؛
۴. انتخاب لنگر اندازی؛
۵. انتخاب های تأیید طلبانه یا اطلاعات گزینشی؛
۶. انتخاب های وسواس گونه، کمال گرانه، تعللی و تعارض گونه؛
۷. انتخاب های تصادفی و انتخاب بر اساس رأی و نظر دیگران؛
۸. انتخاب های تک بعدی؛
۹. انتخاب های در دسترس.

وقتی ارزش ها مورد توجه شما واقع شوند، خطاهای مربوط به انتخاب رشته ای که در تقابل با ارزش های آنان باشند، کاهش می یابند. همچنین برخی از خطاهای انتخاب رشته که به سبب ناآگاهی یا بی توجهی به ارزش ها ایجاد و در ذهن شما استمرار یافته اند نیز بهبود می یابند.

استعداد مهم تر است یا آنچه برایم مهم است؟

مؤلفه استعداد اگرچه در انتخاب رشته تحصیلی مؤثر است، اما آزمون های کنونی با چالش های زیادی روبه رو هستند. این آزمون ها نمی توانند به طور دقیق و معتبر استعداد شما را شناسایی کنند:

● اولین چالش و معضل در این زمینه بحث عملکرد و استعداد است. برخی از دانش آموزان ممکن است قابلیت و استعداد خاصی مثلاً در ریاضیات داشته باشند، اما در عملکرد خویش دچار مشکل شوند. آزمون های مذکور در حقیقت صرفاً عملکرد شما را می سنجند.

● دومین چالش مشکل ابزار در استعدادیابی است. آزمون های کنونی سنجش استعداد از اعتبار مناسب برخوردار نیستند.

● سومین چالش نحوه اجرا و انجام آزمون ها است. در شرایط کنونی، اجرای برخی آزمون های استعداد و رغبت، به دلیل انتشار سؤال ها و آشنایی کامل دانش آموزان با محتوای سؤال ها، کاملاً غیر معتبر هستند.

● چالش چهارم زمان گوناگون و متفاوت رشد و پرورش استعداد است. برخی از استعداد ها در زمان های کودکی، نوجوانی یا جوانی رشد و پرورش می یابند. لذا نمی توان به شکل دقیقی استعداد و توانایی شما را در دبیرستان بررسی کرد.

● چالش پنجم تأثیر قابلیت های شخصی در استعداد است. قابلیت هایی شخصی نظیر کنجکاوی، علاقه، سخت رویی و تحمل ابهام که در حقیقت نوعی ارزش و جودی هستند، به عنوان بخشی از استعداد در نظر گرفته شده اند. این بحث به معنای کنار گذاشتن مؤلفه استعداد از هدایت تحصیلی نیست، بلکه یعنی اکنون که آزمون های استعداد با چالش های زیادی روبه رو هستند، بهره گیری از ارزش ها می تواند حتی در شناسایی برخی از استعداد ها کمک کننده باشد و خطای ناشی از چالش ها را کاهش دهد.

دوست داشتنی‌های به درد نخور!

«رغبت» یعنی آنچه شما ترجیح می‌دهید و دوست دارید به دست آورید. در منابع روان‌شناختی، رغبت‌ها را به دسته‌های گوناگونی چون رغبت‌های ابرازشده، نمایان شده و آزمون شده تقسیم کرده‌اند. اما ارزش‌ها آن چیزهایی هستند که برای شما اهمیت و اولویت دارند. ارزش‌ها محرک‌های خودجوشی هستند که نشان می‌دهند شما در زندگی بیش از همه به چه چیزی اهمیت می‌دهید. ارزش‌ها غالباً همان نیروهای ناشناخته‌ای هستند که تصمیم‌هایتان را در سراسر زندگی تحت تأثیر قرار می‌دهند و آن‌ها را به مسیر مشخصی هدایت می‌کنند. تعهدات ریشه‌داری هستند که هنگام مواجهه با انتخاب‌ها تفکر اتان را تحت تأثیر قرار می‌دهند. به علاوه، چارچوبی در اختیار شما قرار می‌دهند تا به کمک آن بتوانید اطلاعات و انتخاب‌های خود را ارزیابی کنید.

لذا با تأکید بر ارزش‌ها، رغبت‌ها نیز در نظر گرفته می‌شوند. در حقیقت می‌توان گفت، رغبت‌ها یکی از جلوه‌های ارزش‌ها هستند. رغبت‌ها در دل ارزش‌های افراد نهفته‌اند. زیرا ارزش‌ها بر آنچه برای افراد بیشترین اهمیت را در زندگی دارد، تأکید می‌کنند.

هدف بی ارزش! مگر داریم؟ مگر می‌شود؟

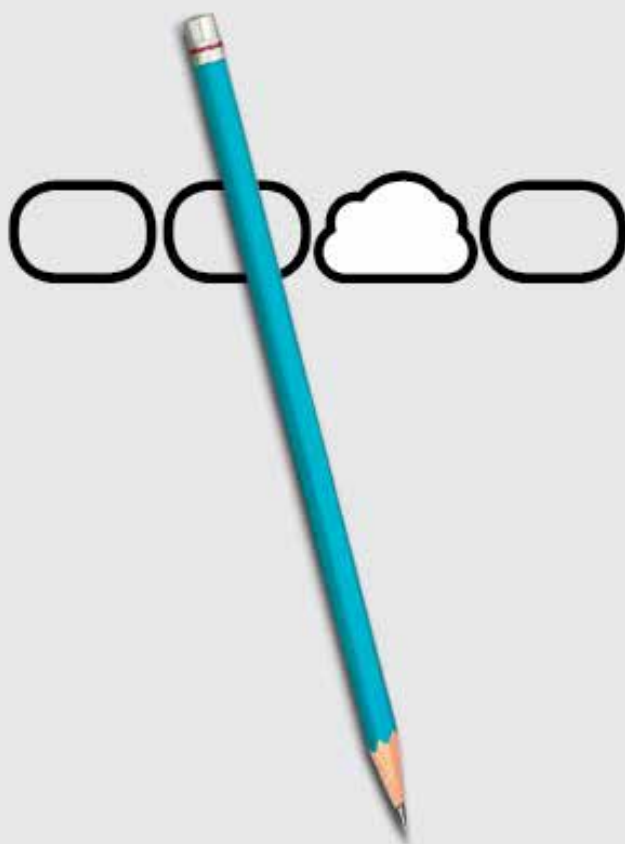
«هدف‌ها» از جمله مؤلفه‌های مؤثر در انتخاب رشته هستند. هدف‌ها نتیجه به دست آمده از یک اقدام یا فعالیت و نقطه‌هایی محسوب می‌شوند که شما می‌خواهید در طول زندگی به آن‌ها دست یابید. اما ارزش‌ها خواست قلبیتان برای چگونه بودن است؛ اینکه چگونه می‌خواهید با افراد و دنیا در راستای این ارزش‌ها رابطه برقرار کنید.

ارزش‌ها اصولی هستند که وجود آن‌ها به زندگیتان انگیزه می‌بخشد و مسیر زندگی شما بر اساس آن‌ها هدایت می‌شود. اگرچه روان‌شناسی امروز بر شناسایی هدف‌ها و هدف‌گذاری تأکید ویژه‌ای دارد، اما باید توجه داشت هدف‌ها باید بر اساس ارزش‌ها انتخاب شوند. در حقیقت ارزش‌ها در زندگی همان جهت زندگی، مسیر حرکت و بودن هستند. اما هدف‌ها مقاصدی هستند که شما هنوز به آن‌ها دست نیافته‌اید و آرزو دارید به آن جایگاه برسید. بنابراین، برای دوری از ارزش‌های کاذب جامعه در انتخاب رشته لازم است ابتدا ارزش‌هایتان را بشناسید. سپس در مسیر ارزش‌ها به جست‌وجوی هدف‌های خویش بپردازید.

ارزش‌ها روی شغل آینده اثر می‌گذارد!

درآمد آینده و بازار شغلی، تحصیلات دانشگاهی، و پیشرفت شغلی، مؤلفه‌هایی تحصیلی، اقتصادی و اجتماعی هستند که گرچه سهم مهمی در انتخاب رشته تحصیلی شما دارند، اما به طور کامل تحت تأثیر ارزش‌ها قرار دارند. مثلاً وضعیت آینده و بازار شغلی و درآمد برای هر فردی متفاوت است. در زندگی امروزی، در یک رشته تحصیلی و شغلی، افرادی ناموفق، اما در مقابل افراد دیگری بسیار موفق هستند. گاهی دیده می‌شود در یک رشته تحصیلی بازار کار بسیار ضعیف است، اما در همین بازار کار، گروهی از شدت کار دچار کمبود وقت هستند. یا در رشته تحصیلی و شغلی دیگری افراد نمی‌توانند درآمدی کسب کنند، اما دیگرانی در همین رشته درآمد بسیار زیادی دارند.

اگرچه کسب درآمد بالا و موفقیت تحصیلی و شغلی به عوامل زیادی بستگی دارد، اما به نظر می‌رسد یکی از عوامل مهم در شکست و موفقیت افراد، ارزش‌های متفاوت آنان است.

الإمام عليّ عليه السلام:

الْفُرْصَةُ تَمُرُّ مَرَّةَ السَّحَابِ، فَاَنْتَهَـزُوا فُرْصَ الْخَيْرِ

[نهج البلاغه: الحكمة ٢١.أ]

امام علی علیه السلام: فرصت چون ابرمی گذرد. پس فرصت های کار خوب را غنیمت شمیرید.